

MET ONTFERMING BEWOGEN

Individu, massa en gemeente

Ekklesia Amsterdam, zondag 28 mei 2017

Kees Kok

Het zijn en blijven merkwaardige verhalen, die evangeliën. Raadselachtig, onbegrijpelijk soms, dan weer helder oplichtende woorden. We weten intussen wel dat het daarbij niet om feitelijke verslagen gaat. De evangeliën gaan niet over wat er precies is gebeurd, maar over wat er steeds opnieuw gebeurt, kan gebeuren, te gebeuren staat. Niet over wat Jezus precies heeft gedaan, maar wat er over hem verteld wordt, en over wat degenen die hem zo nodig willen volgen te wachten staat, toen en vandaag. Wat zouden we anders aan die vreemde verhalen aan hebben, waarom zouden we nog moeite doen ze te begrijpen?

We lazen twee fragmenten. Het eerste (Matteüs 14:22-33) begint ermee dat Jezus zijn leerlingen de boot in stuurt, ja *dwingt*. Zij moeten gaan, zonder hem, hij trekt zich terug. Hij moet zich losmaken van de menigten, van de massa die aan hem trekt, hem bestormt, hem niet alleen laat. Die hem op het schild wil hijsen, hem tot leider, tot messias wil maken. Waarom? Omdat hij ze net te eten heeft gegeven, vijf broden en twee vissen voor 5000 hongerige monden. Omdat hij ze heeft genezen. Want dat is wat hij doet met de menigten die hem volgen. Hij wordt, zo staat er iets eerder 'met ontferming bewogen'. Hij stuurt ze niet naar huis, zoals de leerlingen willen, hij ontvlucht ze niet, maar hij doet ook geen beloften die hij niet waar kan maken, heeft geen partijprogramma om alle problemen op te lossen, hij is geen populist. Hij doet wat hij kan: delen, zichzelf delen. Hij is niet ondeelbaar, geen *individu*. Hij doet, hij geneest en voedt – hij laat zien wat er nodig is, waar je als mens toe in staat bent. Bijna anoniem begeeft hij zich tussen het aangeslagen volk, zoals die dakloze man die meteen na de aanslag in Manchester de onheilsplaats binnenging en slachtoffers naar buiten begon te dragen, waaronder een meisje dat haar benen was kwijtgeraakt.

Maar hij kan niet blijven. Hij moet de menigte loslaten, gevoed en genezen moeten ze op eigen benen leren staan. Hij gaat de berg op, omhoog, om daar in alle eenzaamheid te bidden – om zichzelf kracht en moed in te spreken na het zien van zoveel uitzichtloze ellende – hij alleen. En hij stuurt zijn leerlingen vooruit. Die moeten het gaan doen: het oude land achter zich laten, mensen vissen, de overkant halen, solidaire gemeenschappen stichten, een nieuwe wereld dichterbij brengen. Goed beschouwd is dit omhoog gaan een soort hemelvaart, niet pas op het eind, maar middenin het evangelie.

En daar gaan de leerlingen. Ze zijn al ver van het land, geteisterd door de golven, door storm en tegenwind. Dat was het lot van die beginnende messiaanse gemeente, van waaruit Matteüs zijn versie van het Jezusverhaal vertelt. Zij moest overleven in tijden van grote angst en terreur, van zelfmoordaanslagen door Joodse onafhankelijkheidsstrijders en keiharde represailles van de Romeinse legers, van veldslagen en zeegevechten, ook op het meer van Gennesaret, waar het verhaal zich afspeelt.

En dan wordt het ook nog Pinksteren in dit verhaal. In de vierde nachtwake komt Jezus vanaf zijn berg, 'van alzo hoge', naar hen toe, wandelend over de zee, zoals hij zich op het eind van het evangelie, na drie dagen in het graf te hebben gelegen, aan zijn leerlingen vertoont. Als zij Jezus zien aankomen, schrikken ze zich dood. Een spook! een *fantasma*, een geestverschijning, gillen ze, doodsbang. Het is een soort nachtelijke, duistere versie van Pinksteren, zonder vurige tongen, met veel storm en tegenwind, misschien wel realistischer dan dat van Lukas, waar het volgende week over gaat. Jezus stelt de leerlingen onmiddellijk gerust met woorden die je ook terugvindt in de verschijningsverhalen van de andere evangeliën, als hij door dichte deuren binnenkomt - een variant op lopen over het water: 'Vrees niet, niet bang zijn, ik ben het.' Petrus, nota bene de leerling die Jezus tot drie maal toe zal gaan verloochenen, om daarna de bittere tranen te schreien die Bach zo

prachtig heeft getoonzet, wil onmiddellijk naar hem toe. Kom maar, zegt Jezus. Hij klimt uit de boot, doet drie stappen, wordt zich ineens weer bewust van de storm en de woeste baren, begint te zinken en roept help. Jezus grijpt zijn hand en samen klimmen ze in de boot. 'Kleingelovige, zegt hij tegen Petrus, waarom ben je gaan twijfelen?' Goede vraag. Zouden wij niet even hard twijfelen? Je wil wel graag naar de overkant, richting betere wereld, je probeert alles, zelfs lopen op het water, maar je kunt je toch eigenlijk niet voorstellen dat dat kan, en je gaat kopje onder. Wij zijn allemaal Petrus. Niemand van ons heeft de zekerheid dat het allemaal wel goed komt. We moeten telkens opnieuw gegrepen worden, bij onze haren gepakt. Terug naar de boot, terug naar de anderen, want helemaal alleen red je het niet, of je moet een godenzoon zijn. Eenmaal terug in de boot gaat de storm liggen. En die in de boot werpen zich op hun knieën en zingen het oudste en kortste credo: 'Voorwaar een zoon van God is hij.' Zingende gemeente, even rust, stilte na de storm, houvast in de chaos van deze wereld.

Helemaal alleen red je het niet. Je bezwijkt aan de beproevingen van deze wereld, je twijfelt aan de grote idealen, je zakt door de grond, net als Petrus, net als alle leerlingen op het laatst in de Hof van Olijven, in dat andere fragment dat wij lezen (Lukas 22:39-46). Ze zijn in slaap gevallen, bezweken onder de druk. Jezus blijft overeind. Maar hoe! Heftig biddend, in doodsangst, nog heviger biddend, druipend van het zweet als druppels bloed. 'Vader, als jij het wilt, neem deze beker van mij weg, maar niet mijn wil geschiedde, maar die van jou ...'. Groot en indrukwekkend wordt hier de eenzaamheid van Jezus beschreven. Eenzaamheid die het uiteindelijke gevolg is van zijn volhardende keuze voor het doen van de wil van zijn Vader: dagelijks brood, alles voor allen, kwijtschelding van schulden, bevrijding van het kwade. Al die dingen waar geen verkiezingsprogramma en geen regering, waar ook ter wereld, aan toekomt. En dus steken overal steeds opnieuw stormen van geweld op, waar hele menigten, de massa, het volk, de dupe van worden. En dan maar hopen dat er genoeg mensen zijn die met ontferming worden bewogen.

Wij zijn Jezus niet. Wij kunnen niet op het water lopen. Soms zijn er mensen die het proberen: de eenzaamheid volhouden, scheep gaan, hun eigen koers varen. Ondeelbare, onkreukbare individuen zijn dat. Daar kun je eerbied voor hebben. Nietzsche was er zo een. Een reiziger zonder reisgenoten. En hij heeft het geweten; hij is gezonken, verzonken in waanzin. Maar de meesten van ons zijn meer Petrus dan Nietzsche. Dat wil niet zeggen dat wij ons maar moeten aanpassen aan de heersende middelmaat, en opgaan in de massa. Wij kunnen onze individualiteit inbrengen in een gemeenschap en daarmee van ondeelbaar individu uitgroeien tot een mededeelzame persoonlijkheid, een rol spelen. Zo kunnen wij onze wanhoop om deze wereld, onze eenzaamheid, onze depressie overwinnen. Die gemeenschap kan je familie zijn, je vriendenkring of je gezin, je club of je gemeente. Meestal verschillende gemeenschappen tegelijk.

Als het gaat om 'de wil van de Vader', is de gemeente, de ekklesia, een beproefde vorm van gemeenschap, mits zij telkens hervormd wordt en niet vervalt tot een prettige gewoonte, een oppervlakkige massa-aangelegenheid. Zoals die evangelische massakerken die overal ter wereld als paddenstoelen uit de grond schieten. Daar is glamour vaak troef. Alles is groots en meeslepend. De grootste is wel de Yoida Full Gospel Church in Seoul. Daar komen 's zondags zo'n 200.000 mensen bijeen. Rijkdom is een bewijs van Gods gunst, al hebben ze meestal ook armoedeprogramma's. Gelukkig hoeven wij daar niet over te oordelen. Misschien zou Jezus er wel met ontferming door bewogen worden.

Maar wij hier, dit huis vol mensen, houden het liever klein. We nemen bij tijd en wijle graag afstand van staat en stand en wijsheid, en ook van het eindeloze ge-jij en ge-jou en geklets dat deze wereld tot in haar vezels en in al haar media beheerst, en van de stormen van geweld. Om even op adem te komen, onze eigen hartslag te horen, en die van elkaar. Om te luisteren naar de stormzee van dromen die in ons tekeer gaat. En om waakzaam te zijn, niet te wanhopen, maar tegen de wind in door te roeien met de riemen die wij hebben. Op hoop van zegen.